

PERSONÁLIE

JUDr. et PhDr. Jaroslav Padrnos, CSc.

Milan Rastislav Štefánik – vědec, voják, diplomat a politik Netradiční pohled

* 21. 7. 1880

+ 4. 5. 1919

Vojenské rozhledy, 2014, roč. 23 (55), č. 2, s. 154–163, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line).

Milan Rastislav Štefánik – Scientist, Soldier, Diplomat and Politician An Unconventional Look

Abstrakt:

Život a dílo generála dr. Milana Rastislava Štefánika je bezesporu životem a dílem jednoho ze tří vrcholových krizových managerů pozoruhodných schopností v podmínkách eskalující první globální krize 20. století. Fenomenálním výsledkem činnosti těchto tří vůdců bylo ustanovení Československé republiky. Autor soudí, že Štefánikovo dílo je nadčasové, že bychom si měli jeho dílo brát jako stálou inspiraci.

Abstract:

The life and work of General Dr. Milan Rastislav Štefánik is without doubts the life and work of one of the three leading crisis managers of extraordinary skills operating in an environment of first escalating global crisis of the 20th century. The phenomenal result of their activities was the establishment of the Czechoslovak Republic. The author concludes that Štefánik's work is timeless, from which we ought to draw a continual inspiration.

Klíčová slova:

Vědec, astronom, voják, diplomat, krizový management, krizový manager, světová válka, vlastenectví, Mafie, Československá národní rada v Paříži.

Key words:

Scientist, astronomer, soldier, diplomat, crisis management, crisis manager, world war, patriotism, Mafia, Czechoslovak National Council in Paris.

Záměrem následující úvahy je představit fascinující osobnost vědce, vojáka, diplomata a politika brigádního generála dr. Milana Rastislava Štefánika z netradičního pohledu, jako vrcholového krizového managera v procesu řešení národního osvobození Slováků z maďarského područí, v podmínkách celosvětové společenské (politické) krize (první) světové války.

Krizový management lze podle Tomáše Zdechovského definovat jako proces strategického plánování a řízení krizí, potažmo jiné zásadní negativní změny. Součástí krizového managementu je monitorování potenciálního rizika, nebezpečí a nejistoty pramenících z negativní události, čímž dovoluje mít organizaci lépe pod kontrolou. [1] Krizovým managerem je potom osobnost, jež se koncepčně podílí na procesu strategického plánování a řízení v době krizí, monitorování potenciálního rizika, nebezpečí a nejistot pramenících z negativní události či z negativních událostí, umožňujících mít organizaci lépe pod kontrolou.

1. Nezbytný stručný historický náčrt právního postavení Slovenska v Uhrách

Štěpán Svatý z rodu Arpádovců sjednotil uherskou říši a roku 1000 se stal uherským králem. Součástí Svatoštěpánské koruny učinil i Slovensko, jež předtím dobyl.

Základními právními instituty, jimi se řídily veřejnosprávní poměry v Uhersku, byly jednak Zlatá bula z roku 1222, jíž si silná šlechta vynutila dohodou se slabým panovníkem Ondřejem své mocenské postavení do té míry, že získala oprávnění postavit se svému panovníkovi i se zbraní v ruce, a Tripartitum, kodex uherského obyčejového práva schválený roku 1514 uherským sněmem. Kodex byl jako celek platný až do roku 1848, částečně až do trianonské smlouvy roku 1920.

Na základě tohoto kodexu subjektem práva uherské říše byl *populus hungaricus* či gens Hungara neboli uherský národ. [2] Uherský stát nebyl založen na etnickém principu, ale na principu geografickém. Společnost byla ústavou konstituována a zároveň diferencována na stavovském základě. Ústava definovala subjekty práva na základě jejich příslušnosti k jednomu z těchto stavů: vysokému duchovenstvu, baronům, magnátům a ostatním šlechticům maďarského, německého, slovenského a českého původu. Nejednalo se tudíž o maďarské Uhersko, ale o stavovský stát stavů žijících na území Uherska. Jedině těm mohly být podle třináctého článku ústavního zákona z roku 1606 svěřovány veřejné funkce. „Úřady mají být udělené Maďarům, Němcům a Slovákům anebo Čechům bez ohledu na rozdíly národnostní anebo náboženské.“ [3] Úřední i společenskou řečí byla do r. 1848 latina. Plebs, tedy lid, nebyl subjektem, ale pouhým objektem práva.

Po rakousko-uherském narovnání roku 1867 císař František Josef I. zvláštním zákonem z roku 1868 upravil poměry nemaďarských národů v maďarské části monarchie. Historické Uhersko bylo definitivně zrušené, šlechta dostala od císaře právo k jeho přetvoření v maďarský národní stát. Uvedeným zvláštním zákonem bylo kodifikováno, že všichni uherští občané, bez ohledu na svou národnost, tvoří jeden nedělitelný a jednotný národ uherský. Státním jazykem byla ustanovena maďarština. Slovenský národ, který byl tak jako všechny nemaďarské národy v zalitavské části monarchie a neněmecké národy v předlitavské části monarchie, degradován na národnost, byl podroben krutému maďarskému národnostnímu útlaku. Slovinci byli zbaveni politických práv, slovenština byla vypuzena i z lidových škol, přestože zákon z roku 1868 zaručoval každému až po vysokou školu vyučování v jeho mateřském jazyce. Slovenský kulturní život byl maďarskou vládou systematicky tvrdě potlačován. Situace trvala až do zániku Rakouska-Uherska a vzniku Československa v roce 1918.

2. Milan Rastislav Štefánik

K málokteré osobnosti se váže latinské úsloví „per aspera ad astra“ tak doslovně, jako je tomu u Milana Rastislava Štefánika. Jeho poměrně krátký život je ohraničen daty 21. 7. 1880 a 4. 5. 1919, jeho dílo však přesahuje generace a stalo se součástí nejen slovenské a české a československé, ale též světové, a především však francouzské historie. Narodil se jako čtvrtý syn evangelického faráře, za patrona mu byl vybrán velkomoravský kníže Rastislav. Studoval na gymnáziích v Bratislavě (do r. 1919 Prešpurk) a v Sarvaši, stavební inženýrství na pražské technice, na podzim 1900 přestoupil na přírodovědeckou fakultu UK. 1904 rigorózní zkoušky z astronomie a fyziky, doktor filozofie. Procestoval skoro celý svět, byl tvůrcem francouzské meteorologické služby v armádě.

Jak svým původem a rodinnou výchovou, prostředím, v němž vyrůstal, byl již od mládí uvědomělým slovenským vlastencem, který svou citlivou duši intenzivně vnímal národnostní útlak a celým svým životním postojem směřoval k naplnění svého niterního přání, své touhy, přispět k osvobození slovenského národa z maďarského područí. Překážky, jež jeho snažení byly dány jednak mezinárodně politickými vztahy, jednak celoživotními závažnými zdravotními komplikacemi, paradoxně Štefánikovi umožnily a dovolily stanout u vrcholu pyramidy národně osvobozeneckého zápasu jak slovenského, tak českého národa, a být, současnou terminologií řečeno, členem vrcholového krizového managementu, jehož úspěch byl korunován vytvořením samostatného státu Čechů a Slováků – Československa. Překážky Štefánik zdolával svou nepřehlédnutelnou inteligencí, cílevědomou vůlí, odvahou, houževnatostí, pracovitostí, entusiasmem.

Štefánikova hektická vědecká práce astronoma od roku 1905 do roku 1911 svým záběrem objímajícím zeměkouli se zhodnotila v jeho příštím zápasu za národní osvobození Slováků a Čechů či Čechů a Slováků, neboť Štefánik tyto dva národy od sebe neodlišoval. Na všech svých cestách kromě vědeckých poznatků Štefánik získával vědecké i obtížně ocenitelné společenské kontakty z vlivných společenských i politických kruhů, jichž obratně využíval k postupné realizaci svých národně osvobozeneckých záměrů.

V roce 1910 bylo Štefánikovi na jeho žádost přiznáno tzv. částečné udělení francouzských občanských práv neboli deminaturalizace. Není bez zajímavosti, že již čtyři roky před vypuknutím světové války, jak píše A. Bartůšek, [4] Štefánik snil o dobrovolném vojsku utvořeném z Čechů a Slováků, a též o své účasti v osvobozeneckém vojsku jako letec.

Štefánik jako vědec, následně jako voják, diplomat a politik, věnoval pozornost slibně se rozvíjejícím technickým vědám, jimiž byly radiotelegrafie a letectví. Rychlý spád mezinárodních událostí vedoucích k (první) světové válce obrátil pozornost k výsledkům jeho vědeckého i diplomatického úsilí z let 1911-1914 v Ekvádoru. Francie si uvědomila význam Štefánikovy mise pro francouzskou bezpečnost a udělila Štefánikovi rytířský kříž Čestné legie, přestože mu scházelo do předepsané služební doby pro jeho udělení několik let.

2.1 Milan Rastislav Štefánik – krizový manager (první) světové války

Život M. R. Štefánika, vlastence a světoobčana, pokračoval navzdory silným i život ohrožujícím zdravotním potížím dynamicky a dramaticky dále, aby prostřednictvím převratných dějinných, především evropských událostí směřoval k jeho završení neopomenutelným a nenahraditelným spolupůsobením při vzniku Československé republiky. Štefánik byl jedním ze tří stěžejních představitelů zahraničního odboje proti Rakousko-Uhersku, přičemž je možno prohlásit, že pokud se jednalo o získávání vlivných zahraničních kontaktů, byl prvním z nich. Jména všech tří jsou obecně známa: prof. dr. Tomáš Garrigue Masaryk, doc. dr. Edvard Beneš, brig. generál dr. Milan Rastislav Štefánik. Současnou terminologií řečeno, tři představitelé vrcholového krizového managementu působícího v podmínkách celosvětové politické krize, analyzující ji a systematicky strategicky ji usměrňující s téměř nerealizovatelným záměrem a cílem přetvoření mapy Evropy za účelem národního osvobození dvou relativně malých národů. O prvním z nich, českém, zejména prostřednictvím činnosti T.G.M. a E.B. něco Evropa věděla, a o druhém, slovenském, vzhledem k jeho tisícileté příslušnosti ke Svatoštěpánské koruně nevěděla zcela nic.

2.2 Voják, diplomat, politik

Po vypuknutí války byl Štefánik jako francouzský občan navzdory svému chatrnému zdraví na svou výslovnou žádost a na výslovnou přimluvu svých vlivných přátel přijat k vojenské službě. Chtěl být letcem, a také se mu zdařilo, že byl k letectvu přijat. Již dříve, pokud mu zdraví, síly a společenské styky umožňovaly, seznamoval známé osobnosti s postavením slovanských národů v Rakousku-Uhersku, seznamoval je s bojem slovanských národů za svobodu, upozorňoval na nebezpečí pangermánské rozpínivosti. Problém osvobození českého a slovenského národa z područí vládnoucích národů německého a maďarského neviděl pouze jako lokální problém, ale spatřoval toto úsilí v kontextu mezinárodních vztahů, jako otázku mezinárodně politickou. Po vypuknutí války využil příznivých okolností, spočívajících právě ve válečném stavu velmocí, a zahájil politicko-diplomatické národně osvobozovací úsilí. Nejednalo se o snadnou práci, ale o trvalé, každodenní až mravenčí úsilí. Zde možno předběhnout tok času a citovat pozdějšího ministra zahraničních věcí Československé republiky, jež byla nekrologem po tragickém úmrtí Milana Rastislava Štefánika:

„Štefánik, maje přístup k vynikajícím kruhům politickým mezi Francouzi, začal intenzivně pracovati v době, kdy o našem hnutí nebylo potuchy. Otevřel našemu hnutí cestu k politickým kruhům, jednotlivým vládám, speciálně francouzské a italské. Dal první základy naší diplomatické činnosti a byl prvním a nejlepším naším diplomatem. Jeho činnost přesahovala rámeček československé otázky. Účastnil se důležitých jednání a měl vliv na všeobecnou politiku francouzskou a italskou. Působil v řadě otázek týkajících se politiky angloamerické, měl vliv na rozvoj akcí proti Rakousku-Uhersku. Byl to velký duch, který viděl v českém problému jen maličkou součást problému světového. Dělal světovou politiku. Zabýval se celkovými problémy naší vojenské politiky, ale on to byl, kdo princip zřízení naší armády především postavil a probojoval. Jak ve Francii,

tak v Rusku, v Americe a jmenovitě v Itálii. Maršál Foch o něm řekl: Je to jeden z nejlepších vojáků, jakého jsem poznal v této válce. Štefánik byl v pravém slova smyslu hrdinou, charakterem hrdinským.“ [5]

Takto vysoce hodnotil svého kolegu z vlády, svého druha ze zahraničního válečného odboje dr. Edvard Beneš, ačkoliv vztahy mezi nimi byly někdy do té míry napjaté, až všemi uznávaná autorita a hlava odboje, Tomáš G. Masaryk, musel často vyvíjet úsilí k jejich smíření. Na tomto místě třeba podotknout, že dojemně přátelský vztah byl mezi TGM, k němuž Štefánik vzhlížel s neskrývanou úctou, a mezi Štefánikem, jemuž Masaryk oplácel jeho vztah oddaností.

Nicméně vraťme se zpět do období, v němž se začal plně konstituovat a posléze vrcholil zápas o svébytnost českého a slovenského národa, kdy zejména trojice představitelů tzv. Mafie [6] koncentrovala úsilí na souhlas velmocí se zánikem jedné z nejvýznamnějších, rozměry největší evropské velmoci – Rakouska-Uherska, a to jen proto, aby daly souhlas k projektu vzniku samostatných států. Úsilí hodné – dnešní terminologií řečeno – vrcholových managerů krizového managementu. Od stanovení cíle na základě důkladné a důsledné analýzy mezinárodní situace a jejího vyhodnocení, přes stanovení dílčích cílů, metod a prostředků, rozdělení si rolí za vzájemné koordinace svých činností, vyhodnocování jejich plnění, disciplinovaného respektování vzájemných pozic a rolí, až po konečné dosažení stanoveného cíle.

M. R. Štefánik nastoupil k letectvu. Absolvoval vojenský letecký výcvik v Chartres a byl přijat do stavu 1. leteckého oddílu v Dijonu. 11. dubna 1915 obdržel pilotní průkaz a 3. května nastoupil na frontu. Podnikal odvážné výzvědné lety, při nichž fotografoval pozice nepřítele, propagoval zřizování válečných meteorologických stanic, které jak se ukázalo, prokazovaly neobyčejně cenné služby letectvu, dělostřelectvu i ofenzivním a defenzivním akcím vyšších velitelství. V červenci 1915 dostal armádní pochvalu, 16. srpna 1915 byl dekorován válečným křížem s palmou. Na vlastní žádost byl přeložen na rakouskou frontu na Balkáně. V Srbsku měl hodnost poručíka. Plánoval nábor u českých a slovenských zajatců a jejich začlenění do československé revoluční armády. Se srbskými vládními kruhy jednal o společném organizování postupu při osvobození Slovanů Rakouska-Uherska, na frontě zamýšlel provádět nábor a agitaci mezi slovenskými vojáky, za sabotování boje za jejich úhlavní nepřátele. Plánoval i osvobozenecké letecké akce na Slovensko, případně i na české země.

Při jednom z letů byl sestřelen a při nouzovém přistání si způsobil vnitřní zranění. Po strastiplné hrdinské anabázi pěšího návratu k jednotce byl jeho zdravotní stav tak zoufalý, že navzdory nezbytnosti operace, již se z důvodu pocitu odpovědnosti za svěřený a zároveň vytčený úkol dlouho bránil. Jeho zdravotní stav mu pak již neumožnil přímou bojovou činnost na frontě.

Ze Štefánika vojáka se napříště stal především Štefánik diplomat. Za svou vojenskou činnost v Srbsku byl srbskou vládou vyznamenán zlatou medailí, ve Francii byl povýšen.

V létě roku 1915 požádal francouzské ministerstvo války o souhlas s organizací české eskadrony pro speciální úkoly ve prospěch české zahraniční politiky. Ačkoliv v té době platil ve Francii z obav před německou špionáží zákaz přijímat dobrovolníky do řad cizinecké legie a rozkaz k vyloučení cizinců z tajných služeb Francie, Štefánikova žádost byla schválena.

V době, kdy se Štefánik vrátil ze srbské fronty, pobýval Masaryk v Londýně a Beneš ve Francii. Od této doby se datuje jejich úzká spolupráce. Štefánik sjednal

s francouzským ministerským předsedou Briandem Masarykovu audienci. Ta se konala 3. února 1916. Myšlenka svobodného Československa narážela u dohodových velmocí dlouho na odpor. Nebyly ochotny připustit zánik Rakouska-Uherska, naopak bylo jejich záměrem toto soustátí zachovat. Byl to opět Štefánik, kdo připravil s redakcí žurnálu *Matin* (Ráno) rozsáhlé interview, které umožnilo vyložit a objasnit český a slovenský odbojový program. Štefánik svou diplomatickou činností jednoznačně urychlil organizování zahraničního odboje i vznik Národní rady zemí českých v Paříži. Předsedou rady byl Masaryk, místopředsedou poslanec Dürich, generálním tajemníkem Beneš, jako zástupce Slováků byl přizván Štefánik. Vzhledem k obecné neznalosti spleťtých národnostních poměrů v Rakousku-Uhersku a jejich obtížného pochopení, tudíž z obav z odmítnutí, Štefánik prosazoval, aby se vše navenek dělo pod českým, a nikoliv československým názvem. Jeho záměrem bylo dosáhnout řešení české otázky, a následně doložit, že řešení české otázky není možné bez řešení otázky slovenské. Měl též obavy z reakce Maďarů, jejichž mezinárodní postavení především v Anglii a Francii bylo dosti silné.

Byl to Štefánik, kdo za konzultací s Masarykem vypracoval koncepci zřízení samostatné československé armády. Jednalo se o armádu, jež měla bojovat po boku Dohody ve Francii. Realizace záměru nebyla snadná. Narážela mimo jiné na normy válečného mezinárodního práva, jež zakazovalo užívat zajatce proti jejich státu. Pro realizaci záměru bylo třeba získat souhlas spojeneckých (dohodových) států. Štefánik podnikl cesty do všech dohodových států, aby tu získal souhlas se záměrem Mafie. Jeho nespornou předností bylo, že se stal francouzským občanem a francouzským důstojníkem, vybaveným potřebnými plnými mocemi, a že disponoval kontakty a potřebnými doporučeními vysoce postavených osobností. V létě 1916 se Francie zavázala, že dopraví z Ruska československou samostatnou vojenskou jednotku a vyzbrojí ji. Za podmínky, že Národní rada získá od ostatních dohodových států 30 000 vojáků.

2.3 S legiemi v Rusku

Štefánik podle rozhodnutí Národní rady rozjel do Ruska, aby tam na základě zmocnění francouzské vlády získal od ruské vlády souhlas s přesunem části československých dobrovolníků do Francie. Krom toho měl ještě jeden, neoficiální úkol, jímž bylo usměrnit roztržštěnou činnost krajanských hnutí v Rusku. Štefánik, na rozdíl od Düricha, který v Rusku z pověření Národní rady pobýval již dříve, dosáhl určitého úspěchu. Zdařilo se mu 29. srpna 1916 tzv. kyjevskou dohodou zavázat Svaz československých spolků k spolupráci a podřídit ji Československé národní radě v Paříži.

Štefánik často neúspěšně poukazoval na nezbytnost řešení československé otázky jako parciální otázky evropské politiky. Proti tomuto širšímu koncepčnímu pojetí se stavěl především Dürich. Stejně konzistentně trval Štefánik na nutnosti řešení otázky osvobození Slováků v součinnosti s osvobozením Čechů z národnostního útlaču. Rázně se postavil proti záměru některých Slováků dosáhnout připojení Slovenska k ruské říši. Situace se mezi zastánci odděleného řešení slovenské otázky od české, a mezi stoupenci separátního řešení osvobozenecských snah Čechů a Slováků bez celkového chápání těchto snah v mezinárodně politickém kontextu, posléze natolik vyhroutil, že Štefánik se rozhodl na čas z Ruska odejít.

V říjnu odejel do Rumunska. V té době byl povýšen na kapitána a velmi rychle nato na majora. Rumunsku prokázal velké služby odbornou vojenskou činností, jež spočívala z velké části ve zřizování vojenských meteorologických stanic, jež se vojensky ukázaly velmi cennými. Při osvobozenecké misi, jež se táhla celým jeho životem jako červená nit, zaznamenal Štefánik znatelný úspěch. Získal souhlas rumunského krále, aby čeští a slovenští zajatci mohli být uvolňováni pro československou armádu ve Francii.

Po Novém roce 1917 se Štefánik vrátil do Ruska. Zde byl vyznamenán křížem svatého Vladimíra. Pokračoval v zápase za sjednocení zahraničního odboje a za jeho finanční nezávislost. S Dürichem však dohoda nebyla možná. Rozkol dosáhl takového stupně, že vedl k Dürichovu vyloučení z Národní rady. Za Štefánikova pobytu v Rusku došlo k revoluci. Car byl přinucen abdikovat, byla ustanovena tzv. prozatímní vláda. Ministr vnitra první revoluční vlády Miljukov byl Štefánikovým snahám nakloněn, dobrovolníci z řad zajatců se hlásili do vznikajícího československého vojska. Štefánik jednal s Miljukovem o zřízení odbočky Československé národní rady v Rusku. Na Štefánikovu misi v Rusku navázal Masaryk, který se této činnosti ujal.

21. března 1917 Štefánik odcestoval z Petrohradu, aby organizoval nábor dobrovolníků pro československé vojsko ve Francii. Následně odcestoval do Anglie, kde se mohl ještě poradit s Masarykem, jenž se chystal do Ruska, o společném postupu, poté odejel do Spojených států. Zde po dobu půl roku, od června do listopadu 1917, za využití vlivných styků z Francie, přesvědčoval americké kruhy o nutnosti vystoupit nejen proti Německu, ale i proti Rakousku-Uhersku. Získal oficiální svolení k tomu, aby Češi a Slováci, pokud nemají vojenskou povinnost vůči USA, získali povolení se vystěhovat do Francie. V USA dosáhl dalšího sjednocovacího úspěchu přetvořením propagační kanceláře na oddělení Čs. národní rady, docílil součinnosti Českého národního sdružení, Slovenské ligy a Národního svazu českých katolíků, za pomoci Sokolstva se věnoval dále organizaci čs. vojska. Za mimořádné úspěchy, jichž dosáhl ve prospěch Francie na mezinárodním poli, byl 21. října 1919 vyznamenán důstojnickým křížem Čestné legie. Po návratu do Francie koncem roku 1917 se opět plně věnoval organizování čs. zahraničního vojska.

2.4 Samostatná československá armáda

Důslednost, s níž společně Štefánik a Beneš postupovali, přinesla své ovoce. Francouzská vláda dekretem z 16. prosince 1917 zřídila samostatnou československou armádu ve Francii. Té byla garantována nezávislost pod francouzským vojenským vrchním velením a politickou svrchovaností Československé národní rady. Uvedeným dekretem Francie předjímala uznání samostatného suverénního Československa. Vrchním velitelem československých zahraničních vojsk byl jmenován francouzský generál Janin. O významném vlivu Štefánikově na francouzská rozhodnutí svědčí skutečnost, že se Štefánikovi u vrchního velitele francouzské armády generála Pétaina podařilo získat výjimku. Československé vojsko nebylo v r. 1918 přeměněno v oddíly francouzské cizinecké legie, jako jiná autonomní zahraniční vojska ve Francii.

Štefánik zaměřil své úsilí na vytvoření československé armády na Itálii. Ani zde jeho jméno nebylo neznámé. Rusko a Francie povolily budování československého vojska na svém území, ale Itálie, jako jediný z kontinentálních spojenců, to odmítala.

Jejím záměrem byla sice porážka Rakouska-Uherska, nikoliv jeho likvidace. Záměrem Itálie sice bylo oslabení Rakouska-Uherska, ale i jeho zachování, aby bylo schopno platit Itálii válečné reparace.

V Itálii Štefáník rozvinul svůj šarm, využil všech svých společenských kontaktů dosahujících do šlechtických salonů, i na královský dvůr, uplatnil veškeré své přesvědčovací schopnosti, až získal postupně na svou stranu rozhodující osobnosti Itálie. Štefáníkovo diplomatické úsilí v Itálii je považováno za jeho největší úspěch. Dne 21. dubna 1918 byla s Itálií a Čs. národní radou uzavřena vojenská smlouva; stát se státem, rovný s rovným, velmoc s velmocí, řečeno terminologií mezinárodního práva, jehož díkci je každý suverénní stát považován za velmoc. Smlouva povolovala zřízení československého vojska v Itálii, pod italským velením, garantovala jeho samostatnost (samosprávnost) a Čs. národní radě národní, politickou správní svrchovanost. Štefáníkovo diplomatické umění, dle vzpomínek pamětníků, spočívalo v kouzlu jeho osobnosti. Byla v tom zřejmá Štefáníkova metodičnost. Využíval společenských styků, které získával vystupováním, uměním vést rozhovor, prostě kouzlem své osobnosti. Uměl tak získat pozornost a následně zájem osobností majících vliv na veřejné mínění a rozhodné slovo v politickém dění. Štefáník byl všeobecně uznáván jako vysoce mravná osobnost. Díky prozíravosti, mající základ v jeho vysoké inteligenci, jednal se všemi, o nichž se mohlo očekávat, že budou mít vliv na řešení československé otázky; tak např. jednal s Vatikánem, o němž se obecně neuvažovalo jako o partneru v diplomatických jednáních o poválečném uspořádání Evropy.

Oceňování Štefáníkovy diplomatické i vojenské činnosti pokračovalo. V roce 1916 obdržel italský válečný kříž a později důstojnický kříž sv. Mauricia a Lazara. Ve funkci zástupce velitele československého vojska obdržel 13. února 1918 důstojnickou hodnost podplukovníka a o čtyři měsíce později, přesněji řečeno 18. června 1918, byl jmenován brigádním generálem československé armády. Stanul ve funkci zástupce vrchního velitele všech zahraničních československých vojsk, francouzského generála Janina. Podle mandátu uděleného mu Čs. národní radou, byl Štefáník Janinovým zástupcem pro politické věci.

Poté co poznal, že ve Francii i v Itálii již učinil vše potřebné pro umožnění i vybudování československé armády, odcestoval opět do Ruska. Po jednání bolševické vlády s německou vládou o uzavření separátního míru s Německem, bylo též jednáno o odchodu československých vojsk z Ruska přes Vladivostok do Francie. Zamýšlený transport cca 50 tisíc vojáků provázely zmatky a potíže.

Z Ruska vedla Štefáníkova cesta do Japonska, kam přijel až po vyhlášení prozatímní československé vlády ve složení Masaryk, Beneš, Štefáník, do níž byl Štefáník jmenován ministrem války. Zde se Štefáník shledal s generálem Janinem. Následně v listopadu 1918 se Štefáníkovi kroky obrátily do Vladivostoku, kde byl coby československý ministr války slavnostně přivítán jak zástupci spojenců, tak československou posádkou. Brzy nato, opět slavnostně přivítán, pobýval v pobočce sídla Čs. národní rady v Jekatěrinburku. Zde Štefáník zaměřil své úsilí na povznesení pokleslého morálního ducha československých jednotek, které byly v důsledku zmatků v Rusku i rozvratné probolševické propagandy demoralizovány. Neblaze působilo na unavené vojáky, toužících po domově, zejména když se dozvěděli o vyhlášení samostatného československého státu. Negativně zapůsobil i násilný převrat admirála Kolčaka a jeho nevybíravá diktatura. Je třeba opětovně připomenout, že Štefáníkova až heroická činnost se odehrávala

za situace, kdy se neustále zhoršoval jeho značně neutěšený zdravotní stav. Pokud toho byl toho schopen, organizoval odjezd československých jednotek přes Francii do vlasti. Zdravotní stav mu neumožňoval navštěvovat vojska v jejich dislokacích, ale jednal s jeho zástupci v železničním vagoně. V Jekatěrinburku z důvodu změněných politických poměrů, kdy s ustanovením československé vlády přestala existovat Československá národní rada jako vrcholný představitel odboje, dosáhl zrušení její odbočky v Rusku. Z Jekatěrinburku odejel do Omsku, kde jednal s Kolčákem. Jednáním se pokoušel zmírnit rozpory, které existovaly mezi Kolčakovou vládou a protibolševickou demokratickou opozicí. Opět se vrací do Jekatěrinburku, aby zde dosáhl konsolidace vojenských jednotek a jejich podřízení se z revolučního řádnému vojenskému velení.

Vznikem Československé republiky toto původně revoluční vojsko získalo charakter řádného státního vojska. Štefánik organizuje co nejrychlejší odsun vojsk domů, do vlasti. Opět do Omsku. Zde se upravila konečná struktura velení československého vojska v Rusku. Velitelem vojska zůstal i nadále generál Jan Syrový, jenž byl přímo podřízen generálu Janinovi. Při těchto jednáních bylo dohodnuto, že československé vojsko bude odsunuto z fronty a že jej bude použito k ochraně sibiřské magistrály. V Omsku byl Štefánik dekorován komandérským křížem Čestné legie. 15. března 1919 byl opět ve Francii, kde jednal s předsedou mírové konference Clémenceauem a s nejvyšším velitelem spojeneckých vojsk maršálem Fochem.

Předmětem jeho snažení bylo dosáhnout co nejrychlejší repatriace československých vojsk v Rusku. Cítil se k smrti unavený. 3. dubna 1919, po vážné roztržce s Benešem, napsal Masarykovi pesimistický dopis, který končil slovy: „Pozorujem svet. Duša mi mrzne ... Som už unavený, unavený až k smrti. Verím ve Vás a Vás milujem...“ [7]

Roztržka s Benešem se týkala především zahraniční koncepce nového československého státu. Štefánik spíše inklinoval k bližšímu spolenectví s Itálií, Beneš zase s Francií. Itálii nevěřil. Štefánik zamýšlel opětovně zajet do Ruska. Předtím ale ještě jednou navštívil Itálii, odkud zamýšlel na krátko odejet do vlasti, poté k našim jednotkám do Ruska. 4. května 1919 při návratu z Itálie domů při havárii letadla nad Bratislavou zahynul.

Závěr

Důkladná příprava, stanovení cíle včetně možné alternativy či variant na základě strategického plánování realizovaného na podkladě vědecké analýzy současného stavu, absorbující postizení pokud možno co největší širě hierarchicky uspořádaných faktorů stávající situace a jejich prvků i předjímaného možného vývoje krizového děje s kalkulací možností a rizik, síla osobnosti v dokonalé symbióze její kognitivní, emocionální i konativní složky, pevné přesvědčení, síla vůle, důkladná příprava včetně důkladného vzdělání a vzdělávání se, schopnost využití vnitřních sil, analyticko-syntetických rozumových schopností, nezištnost a entusiasmus, charakterizují osobnost brigádního generála dr. Milana Rastislava Štefánika a v souladu s úspěšností jeho činnosti v rámci, někdy snad až téměř nad rámec objektivních možností usměrňující světovou politickou krizi, činí z něho předního krizového manažera a jako takového jednoho ze tří čelných projektantů Československé republiky.

Osobnost Milana Rastislava Štefánika není osobností toliko historickou, ale pro nadčasovost jeho díla by měla sloužit jako ne dosud zcela doceněný inspirující vzor pro současný krizový management.

Poznámky a použitá literatura:

- [1] *Wikipedie*, otevřená encyklopedie, heslo krizové řízení.
- [2] *Idea československého státu*. Kapras, J., Němec, B., Soukup, F. (redakce). Praha: Národní rada Československá, nakladatelství L. Mazáče, 1936, 613 s.
- [3] Tamtéž s. 137. (*Officia absque illo nationis vel religionis discrimine Hungaris videlicet et Germanis et Slavis seu Bohemis aequaliter tribuantur*.)
- [4] BARTŮŠEK, J. *Generál dr. M. R. Štefánik*. Praha: Československá grafická unie, a.s. 1938, 77 s.
- [5] GRUŠA, J. *Beneš jako Rakušan*. 1. vyd. Brno: Barrister and Principal, 2011, 148 s. ISBN 978-80-87474-12-9.
- [6] Slovo **mafie** se užívalo pro nejrůznější druhy spiklenectví. Pocházelo z dob spiknutí zorganizovaného Itálii proti Rakousku po r. 1848, než byly italské státy spojeny v Italské království. Masarykova „Mafie“ (Česká mafie) ale nebyla v žádném vztahu k této italské mafii. Masarykovy přátele nazval mafiány již v osmdesátých letech 19. stol. Julius Grégr, protože neustále a vytrvale zneklidňovali tehdejší politickou scénu svojí kritikou. Právě tito „mafíáni“ se za první světové války stali hnací silou odboje. Dostupné na <http://stranky-sos.unas.cz/2013/03/Vznik-Mafie.html>.
- [7] KLIMEK, A. *Vítejte v první republice*. 1. vydání, Praha: Havran, s.r.o., 2003, 301 s. ISBN 80-86515-33-8.

Bibliografie:

Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky. Díl VI, svazek 2, Praha: Novina, 1943.
Všeobecná encyklopedie Diderot, ve čtyřech svazcích. 4. díl. Praha: Nakladatelský dům OP Diderot, 1998, ISBN 80-85841-37-1 717, 332 s.